

**SEYYİD MUSTAFA'NIN HAKÂ'IKU'L-BEYÂN FÎ-TERCEMETİ ŞAKÂ'IKU'N-NU'MÂN
TERCÜMESİ VE ZAMÎME-İ ŞAKÂ'IKU'N-NU'MÂN ADLI ŞAKÂ'İK ZEYLİ¹**
THE TRANSLATION OF THE "HAKA'IKU'L-BEYAN FI-TERCEMETI SAKA'IKU'N-NU'MAN" AND THE
APPENDIX OF THE "ZAMIME-I SAKA'IKU'N-NU'MAN" WRITTEN BY SEYYID MUSTAFA

Mehmet Yunus YAZICI

Arş. Gör., Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
Research Assistant, Bartın University, Faculty of Religious Sciences, Bartın/Turkey

myazici@bartin.edu.tr

orcid.org/0000-0003-3817-931X

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 14 Kasım /November 2019

Kabul Tarihi/Accepted: 23 Aralık/December 2019

Yayın Tarihi/Published: Aralık/December 2019

Atıf/Cite as: Yazıcı, Mehmet Yunus (2019), "Seyyid Mustafa'nın Hakâ'ıku'l-Beyân Fî-Tercemeti Şakâ'ıku'n-Nu'mân Tercümesi ve Zamîme-İ Şakâ'ıku'n-Nu'mân Adlı Şakâ'ik Zeyli", *BÜİFD*, Cilt: 6, Sayı: 12, ss. 144-164.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

¹ Bu makale, *Belgradlı Mehmed Hakî'nin Şakâ'ik Tercümeleri* adlı doktora tezinden üretilmiştir.

ÖZ

Klasik Türk edebiyatı tarihinin temel kaynaklarından olan tezkireler, mühim bir başvuru kaynağı olmasından dolayı cumhuriyet dönemi edebiyat araştırmacısının ilgisini cezbetmiş ve üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bunun yanında *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin oldukça geniş hacme sahip olan zeyilleri tezkireler kadar ilgi çekmemiş ancak son dönemde doktora tezlerine konu olup tenkitli neşirleri yapılmıştır. Şakâ'ik geleneği içerisinde zeyller kadar dikkat çekmeyen ama ehemmiyeti haiz olan tercüme de mevcuttur. Bunlardan birisi Seyyid Mustafa'nın *Hakâ'iku'l-beyân fî-Tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân* adlı tercümesi ve kendi dönemine kadar yaşayan âlimleri ele aldığı *Zamîme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân* zeylidir. Bu çalışma, şu ana kadar kimi çalışmalarda varlığından şüphe ile bahsedilen eserin bilinen tek nüshası üzerinden tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu minvalde öncelikle *Şakâ'ik* tercüme geleneğinden bahsedilmiş ve daha sonra Seyyid Mustafa'nın bir "zeyl" niteliği de taşıyan eseri biyografilerin indeksi verilerek tanıtılmıştır. Seyyid Mustafa'nın tercümesinin yapısından kısaca bahsedilmiştir. Taşköprüzâde'nin Şakâ'ik adlı eserinin ve Seyyid Mustafa'nın yazmış olduğu tercümenin biyografi sayıları tespit edilmiştir. Daha sonra iki eserde de bulunan mevcut on tabaka göz önüne alınarak biyografi sayıları kıyaslanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seyyid Mustafa, Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye, Tercüme, Zeyl, Biyografi.

ABSTRACT

Tezkires, one of the main sources of classical Turkish literature history, attracted the attention of the Republican literature researcher because it was an important reference and many studies were done on it. In addition, *Saka'iku'n-Nu'maniyye*'s additions, which have a very large volume, did not attract as much attention as "tezkires", but were recently subject to doctoral dissertations and were criticized. In the "şakâ'ik" tradition, there are also some remarkable translations even if they do not draw considerable interest like "zeyl"s. In this manner, Seyyid Mustafa's translation named *Haka'iku'l-beyan fî-Tercemeti Saka'iku'n-Nu'man* and his "zeyl" named *Zamime-i Saka'iku'n-Nu'man* are prominent examples. This study aims to introduce through the only known copy of the work which is mentioned with suspicion of existence in some studies so far. In this context, the tradition of *Saka'ik* translation was mentioned first, and then Seyyid Mustafa's work, which also features a zeyl, was introduced by giving the index of biographies. The structure of Seyyid Mustafa's translation is briefly mentioned.

Keywords: Seyyid Mustafa, Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye, Translation, Zeyl, Biography.

GİRİŞ

Osmanlı'nın bir beylik iken devlete dönüşmesi ve ardından Asya, Afrika, Avrupa'da üç kıtaya yayılarak imparatorluk kurması bir bilincin de zuhur etmesini beraberinde getirmiştir. "Nizâm-ı âlem" ve "devlet-i ebed-müddet" fikirlerinin gelişmesi; sürekliliği ve dolayısıyla tarih bilincini kurumsallaştırmış, bunun sonucunda ise bugün kronik olarak nitelendireceğimiz tarih kitapları yazılmaya başlamıştır. Devletin birçok kademesindeki defter tutma geleneğinin de yardımıyla da vakanüvistlik kurumsal bir yapı halini almıştır. Geçmiş kayıtlar altına almak sadece malî, siyasî, bürokratik, askerî vb. alanlarda olmamış, kültür, sanat, edebiyat ve ilim tarihi de çeşitli şekillerde tahrir edilmiştir. 16. yüzyılda özellikle şair tezkireleri geleneği Latifi, Âşık Çelebi, Kınalızade gibi yazarlarla zengin bir külliyyat oluşmuş ve yine aynı dönemde ünlü bir âlim olan Taşköprîzâde İsmâmeddin Efendi *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* adlı eserini kaleme alarak 19. yüzyıla kadar devam edecek bir geleneğin başlatıcısı olmuştur.

Taşköprîzâde Ebu'l-hayr İsmâmeddin Ahmed Efendi(ö. 968/1561), tam ismi *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'î'd-Devleti'l-Osmâniyye* olan eseri, Osmanlı'daki bilgin, mutasavvıf, şair gibi birçok kesimi kapsayacak şekilde kaleme almıştır. Ahmed Efendi, Ankara'da Kur'an-ı Kerîm kırâatıyla başladığı öğrenim hayatını Bursa'da devam ettirmiştir. Burada Alaeddin Efendi'den sarf ve nahiv dersi alır. Dayısının Bursa'ya gelmesi ile birlikte öğrenimini burada sürdürür. Amcasından da sarf ve nahive dair kitaplar okur ve bu esnada Ahmed Efendi henüz 13 yaşında iken beraber eğitim gördüğü abisi Mehmed vefat eder. Abisinin vefatından sonra mantık ilmine dair eserler okur ve babasının Amasya'ya tayini ile Bursa'dan göçerler. Burada da babasından mantık, kelam, akaid ve meşşâî felsefe üzerine kitaplar okur. Bundan sonra babası tarafından verilen eğitim nihayete erer ve Taşköprîzâde; Muhyiddin Fenârî(ö. 954/1548), Mehmed el-Kocevî (ö. 950/1543), Mîrim Çelebi (ö. 931/1525), Muhammed Tunûsî (ö. 947/1540) gibi devrinin büyük âlimlerinden tefsir, kelam, hadis, riyaziye, siyer ve felsefeye dair kitaplar okur. Dimetoka, İstanbul, Üsküp ve Edirne'deki bazı medreselerde müderrislik, Bursa ve İstanbul'da kadılık yapar. Ayrıca Halvetiyye tarikatına insitap ederek tasavvuf yoluna girmiştir. Felsefe, kelam, tasavvuf, mantık, Arap dili, ilimler tarihi, tıp, ahlak alanında çalışmalar yapmış ve risaleler yazmıştır. Sülûs, talik ve nesih yazılarında hattatlık icra etmiştir. Hicrî 965 (m.1558) yılı Ramazan ayının sonunda gözleri görmez olduğu halde *Şakâ'ik*'i yazdırmayı tamamlamış ve bundan üç sene sonra vefat etmiştir.²

Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye, lâle-i Nu'mân, lâle-i kûhî, lâle-i duhterî terkipleri; tarlalarda, dağlarda biten gelincik çiçeğinin ismidir. Nu'mân b. Münzir (ö. 602'den sonra)³ maiyetiyle birlikte sahrada dolaşmaya çıkmışken sarı ve kırmızı çiçeklerle dolu bir çiçek tarlası görmüş, bu çok hoşuna gitmiş ve çiçeklerin artmasını sağlamak için çiçeklerin ve bölgenin korunmasını emretmiştir.⁴ Eserin ismi "Osmanlı Devleti Ulemasındaki Gelincikler" olarak çevrilebilir. Esere bu ismin konulmasının nedeni şu olabilir: Gelincik çiçeği kırmızı rengiyle hemen göze çarpar bir

² Taşköprîzâde'nin hayâtı şu eserlerden özetlenmiştir: Yusuf Şevki Yavuz, "Taşköprîzâde Ahmed Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. XL., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları; Ahmet Süruri, *Taşköprîzâde'nin El-Meâlim'i ve Kelâmî Görüşleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 9-16.

³ Nu'mân b. Münzir b. Münzir Irak'ta Lahmîlerin son hükümdarıdır ve hicrî 580-602 tarihleri arasında hükümdarlık yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için Mehmet Ali Kapar, "Lahmîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. XXVII., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

⁴ Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, (haz. Cemal Kurnaz), İstanbul: MEB, 2004, s.338.; Mütercim Âsım Efendi, "شقائق النعمان", *Kâmus'ul-Muhîd Tercümesi*, erişim tarihi 11.10.2019, <http://www.kamus.yek.gov.tr/>.

niteliktedir. Osmanlı âlimlerinin hepsini gelinciklerin bulunduğu bir ovaya benzettiğimizde bunlar içinden “seçkin, belirgin, kendini gösterenler” kırmızı rengi ile ovanın genel görünümünden hemen ayrılarak kolay bir şekilde ayırt edilebilir. Ayrıca Nu'mân b. Münzır'ın bu çiçekleri koruduğu da göz önüne alınır ise hem bir seçkinlik hem de korunma ve himayenin üzerinden bir süreklilik atfı eserin isminde içkin olacaktır. Başka bir deyişle ulema içerisindeki bu “gelincikler” seçkinliğe ve korunmuşluğa simgesel bir gönderme olarak anlaşılabilir.

Taşköprîzâde'nin kaleme aldığı *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* adlı eser on tabakadan oluşmakla birlikte tabakaları Osman Gazi'den (1302-1324) Kanûnî Sultan Süleyman'a (1520-1566) kadar olan padişahlarla bölümlenmiştir. Padişahlarla ayrılan tabakaların altında bu devrilerde yaşayan âlim, mutasavvıf, devlet adamı, şair, hekim gibi devrin tanınmış simalarının biyografileri verilmiştir.

Taşköprîzâde, eserinin mukaddimesinde ulema menakıp ve havadisine özel olarak ilgi duyduğunu ve bunları zihninde biriktirdiğini, bunların başka memleketlerde kitaplaştığını ancak Osmanlı'da bunun kitaplaşmadığından kaybolacağını dile getirmektedir. Bu sebeple Taşköprîzâde'nin yakın çevresi bu bilgilerin toplanması istenmiş o da bu isteği kırmayarak tarikat şeyhlerini de eserine eklemiş ve bazı yüksek makamları hak eden ancak bu makamlara ulaşamayan âlimleri de eserine katmıştır.⁵ Eser mukaddime, on adet tabaka ve bir hâtimedden müteşekkildir. Hâtimedde müellif kendi hayatını anlatmıştır ve bu kendinden sonra *Şakâ'ik* tercümesi yapan bazı mütercimlere örnek teşkil etmiş ve zamanla bir geleneğe dönüşmüştür. Eser birçok bakımdan ehemmiyeti haizdir ve orijinaldir. Osmanlı'yı merkeze alarak bir toplu ulema biyografisi telifi olması açısından ilktir. Eserde sadece kimliğe dair biyografik bilgi bulunmaz. Bunun yanında sosyal statü, meslek, zanaat, tahsil hayatı, mizaç, huy, ahlak, fiziksel görünüm, edebî durum, entelektüel hayat, hastalıklar, menkıbeler gibi birçok bilgiyi ihtiva eder. Bu açıdan edebiyat, ilahiyat ve tarih başta olmak üzere sosyoloji, eğitim tarihi, tıp tarihi, psikoloji gibi alanlar için de kaynak teşkil etmektedir. Ayrıca *Şakâ'ik*'tan, dönemin entelektüel ağı rahatlıkla okunabilir. Bir âlimin kimden ne kitap okuduğu, kimin eserine ne kadar haşiye, talik yapıldığı, âlimlerin medrese tecrübeleri, Osmanlı'daki âlim-bürokrat kesminin müderris ve kadılıktaki meşguliyetleri, ulemanın ilimle ve tasavvufla olan ilişkisi gibi birçok bilgi eserde yer almaktadır. Eserde 521⁶ kişinin biyografisinin bulunması ve on padişah dönemini ihtiva etmesi bu ağın değeri bir kat daha artacaktır.

1. *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* Tercüme Geleneği

Şakâ'ik'ın en önemli etkilerinden birisi ise kendinden sonra bir tercüme ve zeyl geleneği başlatmasıdır. Henüz müellif hayatta iken Mehmed Hâkî(ö. 975/1567'den sonra) eseri Taşköprîzâde'den izin alarak tercümeyle başlamıştır⁷ ve üç ayrı tercüme vücuda getirmiştir.

⁵ Taşköprîzâde, *Osmanlı Bilginleri*, (haz. Muharrem Tan), İstanbul: İz Yayıncılık, 2007, s. 16.

⁶ Eserin son tahkiki neşri için bkz: Taşköprîzâde İsmâ'ud-dîn Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi, *eş-Şekâ'iku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye*, (nşr. Ahmed Suphi Furat), İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Araştırma Merkezi, 1985, 560 s.

⁷ Hâkî 968 yılında kendi tercümesinde müellif ile tanışmasını, tercüme için izin almasını, müelliften dua almasını ve Taşköprîzâde'nin vefatı ve cenaze namazına katılmasını şu şekilde anlatır: “tercümeyle hicret-i nebeviyyenüñ tokuz yüz altmış sekizinde Dârü's-salâtına'ya gelinüp sene-i sâlifetüñ recebi evâ'ilinde tercemeye şürü' şadrında mevlânâ-yı müşârün ileyh henüz hayâtda olup tercemeye istizân yârân-ı şafâ ve hullân-ı vefâ meşveretiyle münâsib görüldükde sa'âdet-hânelerine varılıp hezâr tevķir ü tebcil ile taķbil-i yed idüp izn-i şeriflerden taleb itdükde bu 'abd-i zelilüñ keyfiyyet-i hâlin ve kemiyet-i ahvâlinde merreten ba'de uķrâ şorduklarından soñra inşâ'allâhu'l-meliki'l-'allâm hayr ile ihtitâm müyesser ola diyü du'â idüp ba'dehu buyurdılar ki ba'de'l-yevm her kişinüñ hâlin Hudâ'sı bilür. 'Ömrümde çokluk imtidâd fehmi itmezem.

Bunlar *Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*⁸, *Hadâ'iku'r-Reyhân*⁹ ve *Mecma'ü'l-Eşrâf*¹⁰'tır. *Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin mukaddimesinde Kanûnî'ye, *Hadâ'iku'r-Reyhân*'da Sokullu Mustafa Paşa'ya(1566-1578)¹¹, *Mecma'ü'l-Eşrâf* adlı tercümede ise II. Selim'e övgü mevcuttur. Hâkî, sadece mukaddimelerini değiştirip eseri aynı şekilde bırakmamıştır. Tercümelerde hem biyografi düzeyinde eklemeler, çıkarmalar hem de tercüme monotonluktan uzaklaştıran şiir eklerinde değişiklikler vardır. *Hadâ'iku'r-Reyhân* ve *Mecma'ü'l-Eşrâf* birbirine oldukça benzerken *Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân* bunlardan farklı bir yapı arz etmektedir.

Hadâ'iku'r-Reyhân ve *Mecma'ü'l-Eşrâf* sırasıyla hicrî 972(m.1564/1565) ve 975(m. 1567/68) tarihlerinde telif edilmişlerdir. *Mecma'ü'l-Eşrâf*'ın sonundaki mesnevi formundaki şiirde şu ibareler yer alır:

"Aslıdır çün Şakâ'iku'n-Nu'mân
Buna dindi Hadâ'iku'r-Reyhân"¹²
Yetmiş ikide idi pes hengâm
Terceme emri olmuş idi tamâm"¹³

Buradan eserin isminin *Hadâ'iku'r-Reyhân* olduğu ve (9)72'de eserin tamamlandığı sonucu çıkarılabilir. Ancak Hâkî, 972'de yazdığı mesneviyi değiştirmemiş ve 975'deki tercümenin sonuna da aynı mesneviyi eklemiştir.¹⁴ Buna rağmen 975 tarihli *Mecma'ü'l-Eşrâf* adlı tercümenin mukaddimesinde Hâkî eserin ismini ve tarihini şu şekilde vermiştir:

"Evsâfin tahrîr itdügüm nuḳabâ-yı 'izâmuñ ve fuḫalâ-yı fiḫâmuñ rûḫâniyyetlerinden istimdâd iderüm ki bu tariḳ-ı daḳîḳde tevfiḳ-ı refiḳ olup bu kâr-i nîk-encâm ḫayr ile ihtitâm bula ve bu dürer-i şehvârla pür-ḳulzüm-i ma'ârif ve baḫr-i leṭâ'if-i eslâfdan sâbıḳîn-i menâḳıb-ı eşrâf olmağın *Mecma'ü'l-Eşrâf* ile nâmide ḳılındığı târiḫ hicretüñ ḫoḫuz yüz yetmiş beşi idi ki..."¹⁵

Ḳazâ-yı baḫt olacak olursa ol erbâb-ı ma'ârifüñ ayağı toprağı olan günâhkâr hezâr ḫaclet ü şermsâri ile beḳâ dârına ve âḫiret diyârına müteveccih oldu diyü sâ'ir-i müslimîn ile bilece derc idesin diyü vaşiiyet idüp tekrâr du'â eylediler. Eyle olsa bu dâ'î-i za'if ve müstemend-i naḫîf yine mübârek ellerin bûs idüp vedâ' itdüm. İttifâḳ bunun üzere çok geçmeyüp hemân yine şehri mezbûruñ evâḫirinde fevt olup Sulṫân Meḫemmed Ḥân -'aleyhi'r-raḫmeti ve'l-ḡufrân- Câmî'i ḫaremindedir bilece namâzına ḫâzır olduḳ." bkz: Hâkî, *Terceme-i Şakâ'ik*, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, No: AETRH 728, 159b-160a.

⁸ Bu tercümenin tespit edebildiğimiz nüshaları şunlardır: Muhtesibzâde Mehmed Hâkî, Ankara Milli Kütüphane, No: 06 Mil Yz A 5539, No: 06 Mil Yz A 8967, No: 06 Mil Yz A 9317, No: 50 R 374; Millet Yazma Eser Kütüphanesi, No: Ali Emiri Tarih 728, No: Ali Emiri Tarih 729; Berlin Devlet Kütüphanesi, No: Ms Orient Oct 2092, Burdur Umumi Kütüphanesi No: 794; Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, No: Akşehir D 390(BY9450), Fransa Milli Kütüphanesi, No: BNF Suppl. Turc. 1159; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: T15, T 470, T557, T1349, T2487, T3790, T6200, Kayseri Raşid Efendi Yazma Eserler Kütüphanesi, No: 7984; Konya Koyunoğlu Yazma Eserler Kütüphanesi, No: 13206; Topkapı Sarayı Yazma Eserler Kütüphanesi, No: Saray 1263, No: Revan 1436 ve 1437; Yapı Kredi Sermed Çifter Kütüphanesi, No: Y 63; Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi, No: 45 Hk 1368 ve 45 Hk 5068; İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı, No: EY 1307 ve EY 1545; Süleymaniye Kütüphanesi, No: Ayasofya 3153, No: Esad Efendi 2220, No: Hamidiye 924, No: İzmir 456, No: Kadızade Mehmed 355, No: Laleli 2022, No: Nurosmaniye 3234 ve 3379, No: Yahya Tevfik 546, Edirne Yazma Eserler Kütüphanesi, No: Selimiye 546.

⁹ Muhtesibzâde Mehmed Hâkî, Süleymaniye Kütüphanesi, No: Ahmed Paşa 230.

¹⁰ Muhtesibzâde Mehmed Hâkî, Türk Tarih Kurumu, No: Y560; İstanbul Arkeoloji Müzesi, No: EY1308.

¹¹ 1565-1578 yılları arasında Budin'de beylerbeyi olarak görev yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Yasemin Altaylı, "Macarca Mektuplarıyla Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa (1566-1578)", *AÜDTCFD*, Cilt: 49, Sayı: 2, Yıl:2009, s.157-171.

¹² Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî, *Mecma'ü'l-Eşrâf*, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, No: Y 506, vr. 205a.

¹³ Hâkî, *Mecma'ü'l-Eşrâf*, vr. 204b.

¹⁴ Çeşitli kaynaklarda Hâkî'nin tercümesi *Hadâ'iku'r-Reyhân* adı altında geçmektedir. Hâlbuki ilk yaptığı tercümede bu ismi kullanmamış sonraki tercümede bu ismi kullanmıştır. *Hadâ'iku'r-Reyhân*'ın şu an için bilinen tek nüshasında hâtime özelliği taşıyan şiir şurada bulunmaktadır. Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî, *Hadâ'iku'r-Reyhân*, Süleymaniye Kütüphanesi, No: Ahmed Paşa 230, vr. 215b-216a.

¹⁵ Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî, *Mecma'ü'l-Eşrâf*, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, No: Y 506, vr. 2b.

Bir başka tercüme Dervîş b. Ahmed'in (ö. ?)¹⁶ *Devhatü'l-İrfâniyye fî-Ravzati'l-Ulemâi'l-Osmâniyye*'dir.¹⁷ Dervîş b. Ahmed babasının yanında eğitim görüp Ramazân Halife (ö. ?) ve Erdebil Sinân Halife'nin (ö. ?) hizmetlerine girip tasavvuf yolunu tutmuştur. Erdebil Sinân Halife'den sonra Merkez Muslihü'd-dîn hizmetine girip tasavvuf icazeti almıştır. 951 tarihinde babası vefat etmiş, 952'de küçük kardeşi dünyaya gelmiş, abisi Kemal Çelebi İstanbul'da Ali Paşa Medresesi'nde İsa Paşa-zâde Halîl'in yanında iken ayrılıp babasının makamına geçmiştir. Kendi de Tercemân Câmî'ine vaiz olup on bir yıl orada kalmıştır. Bundan sonra tercüme koyulmuş Nişânî Bey'in hizmetlerinde iken 18 Muharrem 972'de tercüme tamamlamıştır.¹⁸ Dervîş b. Ahmed eserinin sebep-i telif kısmında eseri tercüme etme sebebini şu şekilde açıklar:

“Sebeb-i te'lîf-i kitâb oldur ki bu kemîne-i dil-rîş Ahmed bin Dervîş eslahu'llâhu şânehu ve hânehu imâşanehu kim erbâb-ı fazl u kemâlün bendesi ve ashâb-ı fakr u hâlün çâker-i kemîne-efgendesidür. Zaya'ân-ı ömr-i civânîden sonra vücûd bulan âlem-i temkînde kütüb-i fuzalâ-yı müteberrîne mütâla'a esnâsında merhûm ve mağfûr Taşköbrî-zâde Mevlânâ Ahmed bin Mustafâ hazretlerinin Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye fî-ulemâi devleti'l-Osmâniyye nâm kitâb-ı şerîflerine dahi vusûl müyesser oldı ise diledüm kim bir sâhib-vakâra yâdigâr ve u'cûbe-i rûzgâr olsun için lisân-ı Arabî'den Türkî'ye terceme eyledüm. Lâkin her ehl-i fazl ve kemâl-i pür-esrâr kim bu âleme bir yâdigâr komışdur. Elbette bir nâmdâr nâmına komışdur.”¹⁹

Araştırmacılar Sinânuddîn Yûsuf Efendi'nin (ö. 986/1578) küçük oğlu Süleymaniye Medresesi müderrisi Mehmed Çelebi bin Sinân'ın (ö. 989/1581) yazdığı *Menâkıbü'l-ulemâ* isminde bir *Şakâ'ik* tercümesinden bahsetmişlerdir.²⁰ Blochet kataloğunda 1159 numarada kayıtlı eser Mehmed Efendi'nin değil Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî'nin *Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* adlı eserinin bir nüshasıdır.²¹ Atâyî'de Sinân Efendi-zâde Mehmed Çelebi başlığı altındaki şu kayıt bir karışıklığa yol açmış olabilir:

“Menâkıb-ı ulemâyı Türkî inşâ ve ol vâdide dahi mahâretin ifşâ itmiş idi.”²²

Kaynaklarda adı geçen ancak kütüphane kayıtlarında rastlayamadığımız başka bir tercüme Âşık Çelebi'ye (ö.979/1572) aittir. Atâyî'de tercüme dair şöyle bir latife mevcuttur: *“Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye'yi terceme eyleyüp Taşköprî-zâde Efendi merhûma arz eyledükde 'Mevlânâ Âşık, biz bunu Türkî yazmış-ıduk. Tercemede bîhûde zahmet ihtiyâr itmişsüz.' diyü latife idüp kitâb-ı mezbûrun sehlû'l-ahz olduğına işâret iderler.”²³* Âşık Çelebi ve Taşköprîzâde arasındaki bu diyalogun geçmesi ve Taşköprîzâde'nin 968 yılında vefat ettiği göz önüne alındığında mezkûr tercümenin en geç 968 yılında yapıldığı anlaşılacaktır.

Şakâ'ik tercümeleri içerisinde Edirneli Mehmed Mecdî'nin (ö. 999/1590/91) yaptığı tercüme kütüphane kayıtlarına nazaran çok meşhur olmuş bir eserdir. Eserin ismi *Hadâ'iku's-*

¹⁶ Mütercimnin ismi şurada geçmektedir: Dervîş b. Ahmed, *Devhatü'l-İrfâniyye fî-Ravzati'l-Ulemâi'l-Osmâniyye*, Mısır Milli Kütüphanesi, No: Türkçe Yazmalar 148, vr. 341a. [Yazar ve eser ismi katalog kayıtlarına göre değil eserden tahrif edildiği şekliyle verilmiştir]

¹⁷ Dervîş b. Ahmed, *Ravza*, vr. 11a.

¹⁸ Dervîş b. Ahmed, *Ravza*, vr. 341a-342a

¹⁹ Dervîş b. Ahmed, *Ravza*, vr.5b-6a.

²⁰ Behçet Gönül, “İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakâ'ik Al-Nu'mâniyye Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul: 1945. Cilt: 8, s. 149; Uşşâkizâde İbrâhîm Hasîb Efendi, *Zeyl-i Şakâ'ik*, (haz. Ramazan Ekinci), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017, s.61-62.

²¹ Eserin Hâkî'ye aidiyetini tespit edip nüshasını tarafımıza tevdi eden Ramazan Ekinci'ye teşekkür ederim.

²² Nev'izâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, (haz. Suat Donuk), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017, s. 791.

²³ Nev'izâde Atâyî, *Hadâ'ik*, s. 595.

Şakâ'ik, *Terceme-i Şakâ'ik* şekillerinde geçmektedir. Genişletilmiş bir tercüme hüviyeti taşıyan eser 1587'de tamamlanmış ve III. Murad'a sunulmuştur.²⁴ Mecdî, eserinde "tezyîl" adı verilen ekler yaparak bulduğu bilgileri bazen kaynağını da belirterek vermiştir. Mecdî'nin tercümesi diğer tercümelere nazaran ağıdalı bir dile sahiptir. Mukaddime kısmını da genişleterek dönemin ilim ve tasavvuf ehline dair tasvirler yapmıştır. Kendisi daha çok Farsça olmak üzere Arapça ve Türkçe şiirler eklemiştir. Ayrıca zaman zaman biyografisini verdiği kişi şair ise onun da şiirlerinden parçalar sunmuştur. Kanaatimizce *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin zeyl geleneğini belirleyen en temel eser Mecdî'nin tercümesidir.

Başka bir tercüme İbrahîm b. Ahmed el-Amasî'ye ait *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*'dir. Mütercim kendi hayatını da anlattığı eserinin sonunda tercümesini sade bir üslupla yaptığını dile getirmiştir.²⁵ Amâsî, eserin mukaddimesinde Taşköprüzâde'nin eseri telif etmesinden, vezirler, âlimler ve şeyhleri ihtiva etmesinden, dilinin Arapça olmasından ötürü herkesin bu kitaptan istifade edememesinden ve eserin yaygınlaşması için Türk diline çevrilmesinden bahseder.²⁶ Tercümedeki başlıklar diğer tercümelere göre daha sadedir. Hâkî, Dervîş b. Ahmed ve Mecdî'de görülen nazım parçaları ile tercümezi zenginleştirme Amasî'de görülmez.

Bursalı Tâhir ve Ârif'in bildirdiği ve 1088'de tamamlanan *Şakâ'ik*'in henüz nüshası bulunamayan bir tercümesi Mehmed b. Yûsuf el-Çerkesî'ye (ö. 1098/1677/78'ten sonra) aittir ve Mehmed Arif Bey'e göre harfiyyen yapılmış bir tercümedir.²⁷

Tercümelerin yanında *Şakâ'ik* geleneğinin bir parçası olan telhisler de önemlidir. Bunlardan birisi Edgar Blochet'in kataloğunda bahsettiği *Muhtasar eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'dir. Blochet'e göre eser kısaltılmış biyografilerden mürekkeptir ve sondan eksik bir halde Sinâneddin Yusuf'un biyografisi ile sona ermiştir.²⁸ Nüshasını görmediğimiz bu eserin tam bir tercüme mi veya eksik bir tercüme mi olduğunu bilemiyoruz. Bir başka telhis *Şakâ'ik*'in kendisi ve zeyline yapılmıştır. Behçet Gönül'ün tespit ettiği nüshalar İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi TY2456 ve TY2413'te kayıtlıdır.²⁹ Nüshalarda eseri tertip eden kişi Mektûbî İzzetzâde Abdu'lazîz (ö.1279/1862) şeklinde geçmektedir.³⁰ Abdulazîz Efendi *Şakâ'ik*'dan ve Atâyî ve Uşşâkîzâde zeyllerinden bahsettikten sonra eserin telhisinden söz etmiştir. Eserin TY2413'teki nüshası müsvedde nüsha görünümündedir. Bazı yerler keşidelerle silinmiş ve eklemeler yapılmıştır. Örneğin bu nüshada Taşköprüzâde'nin yanlış verilen ölüm tarihinin üstü çizilmiş doğrusu üzerine yazılmıştır.³¹ TY2456'daki nüsha bu eklemeler ve çıkarmalar yapılmış şekilde tebyiz edilmiştir. Ancak TY2456 sondan eksiktir. TY2413 on iki tabakaya ayrılmıştır ve son biyografisi *Şakâ'ik* mütercimi Mehmed Mecdî'ye aittir.³²

²⁴ Abdülkadir Özcan, "Mehmed Mecdî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. XXVIII, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, s. 228-229.

²⁵ İbrahîm b. Ahmed el-Amasî, *Terceme-i Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye*, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, No: AETRH 727, vr. 164b.

²⁶ İbrahîm b. Ahmed el-Amasî, *Terceme-i Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye*, vr. 2a.

²⁷ Osman Özkul, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişme Döneminde İlim ve Ulema'nın Önemi Hakkında Osmanlıca Bir Makale", *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, Yıl: 2018, s. 230.

²⁸ Nev'izâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmiletî's-Şakâ'ik*, s. 34.

²⁹ Gönül, s. 154.

³⁰ Mektûbî İzzetzâde Abdu'lazîz, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: TY2456, vr 2a.

³¹ Mektûbî İzzetzâde Abdu'lazîz, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: TY2456, vr 1b.

³² bkz: Mektûbî İzzetzâde Abdu'lazîz, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: TY2413 1b-165a.

Kütüphane katalog kayıtlarında *Terceme-i Muhtasar-ı Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* adı altında Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi koleksiyonu 231 numarada bir yazma mevcuttur. Eserin zahriye sayfasında *Şakâ'ik-i Nu'mâniyye* ismi geçmektedir. Eserde oldukça kısa bir mukaddime mevcuttur. Bir satırlık hamdele salveleden sonra Osmanlı tarihinden *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'de yazılan şeyhler ve bilginlerin bazı uzun hikâyeleri geçilerek her birinin münasibi, rütbesi ve menakıbı mümkün olduğunca tercüme edildiği söylenmiştir.³³ Eserdeki son biyografi Muslihüddin Mustafa'ya aittir. Bu biyografiden sonra Sultan İbrahim'in tahttan indirilmesi, IV. Mehmed'in tahta çıkarılması, dönemin bürokratları hakkında bilgi zikredilmesi ve dönemin padişahına dua edilmesi bulunur.³⁴ Aynı hatla yazılan bu bölüm müstensihinin eklemesi değil ise tercüme 1058/1648'den sonra olmalıdır.³⁵

2. Seyyid Mustafâ'nın Tercüme ve Zeyli³⁶

Behçet Gönül burada ele alacağımız Seyyid Mustafa Efendi'nin *Hakâ'iku'l-beyân fî-tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân* adlı tercümesinin Davud Zeki ve Süheyl Şemseddin'in çalışmalarına dayanarak var olduğunu söyler ve kendisinin görmediği eserin nüshasının Yıldız-Teracimahvâl Nu. 12'deki kaydını haber verir.³⁷ Agâh Sırrı Levend ise eserin İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesindeki TY6192 numaralı kaydından hareketle eserin bir *Şakâ'ik* tercümesi olduğunu, adının nüshada bulunmadığını ve eserin hem bir zeyil hem de tercüme olduğunu belirtir.³⁸ Yıldız koleksiyonu İstanbul Üniversitesi'ne aktarılırken eski kayıtlar kullanılmamıştır. TY6192'deki kayıtlı eser ile Yıldız'daki eser büyük ihtimalle aynı olmalıdır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 6192 numaralı yazmada Agâh Sırrı Levend'in belirttiğinin aksine eserin ismi yer almaktadır ve *Hakâ'iku'l-beyân fî-tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân* şeklinde geçmektedir.³⁹ Ayrıca eseri vücuda getiren şahsın ismi Seyyid Mustafâ olarak kayıtlıdır.⁴⁰ Hakkında bilgi sahibi olamadığımız Seyyid Mustafa'nın, hicri 988 (m. 1580/1581) yılından sonra vefat ettiği zeyldeki verdiği ve bizim tespit ettiğimiz en geç yıla ait vefat tarihinden anlaşılmaktadır.⁴¹ 304b'den sonra eserin zeyl niteliğindeki ikinci kısmı başlamaktadır ve ser levhadaki kayıtlı bu kısım *Zamîme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân*⁴² şeklinde adlandırılmıştır. Nüshanın fiziksel özellikleri şu şekildedir: 340 yaprak ve 19 satırda 260x160 ve 177x84mm. Söz başları kırmızı ve duraklar yaldızlı. 1b ve 303b'deki serlevhalar müzehheb ve mihrabiyelidir. Yaldızlı ve mavi cetvel çekilmiştir. Suyolu filigranlı aharlı kâğıtlıdır. Cildi krem rengi bez kaplı ve mikleblidir. 1b ve 303a arasında *Hakâ'iku'l-beyân fî-tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân* adlı Şakâ'ik tercümesi yer almaktadır. 303b-340b arasında *Zamîme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân* adlı zeyl bulunmaktadır. Tercümede yer alan tabakalar ve biyografiler varak numaralarıyla birlikte sırasıyla şöyledir:

³³ *Terceme-i Muhtasar-ı Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, No: Hafid Efendi 231, vr. 1b.

³⁴ *Terceme-i Muhtasar-ı Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, No: Hafid Efendi 231, vr. 187a.

³⁵ Şakâ'ik mütehabatları için ayrıca bkz: Nev'izâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmiletî's-Şakâ'ik*, s. 35; Uşşâkizâde, *Zeyl-i Şakâ'ik*, s. 67.

³⁶ Seyyid Mustafâ'nın eserinin tahkikli neşri tarafımızdan hazırlanıp TYEKB'nin Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye projesi kapsamında yayınlanması planlanmaktadır.

³⁷ Gönül, "agm", s. 150.

³⁸ Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: TTK Yay., 2008, s. 355.

³⁹ Seyyid Mustafa, *Hakâ'iku'l-beyân fî-Tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY6192, vr. 4a.

⁴⁰ Seyyid Mustafa, *Hakâ'iku'l-beyân*, vr. 302b.

⁴¹ Seyyid Mustafa, *Zamîme*, vr. 327a.

⁴² Seyyid Mustafa, *Zamîme*, vr. 303b.

Sultân Osmân İbn Ertuğrul İbn Süleymân Şâh [5a]

1-Edebâlî [6a], 2-Tursun Fakîh, 3-Hattâb (Hattâb bin Ebî el-Kâsım),4-Muhlis Baba, 5-Âşık Paşa [7a], 6-Elvân Çelebi, 7-Ahî Hasan, 8-Hayder-i Horasânî, 9-Meczûb Alî Abdî [7b]

Sultân Orhân bin Sultân Osmân İbn Ertuğrul İbn Süleymân Şâh [8a]

1-Dâvûd-ı Kayserî, 2-Kürd Tâcü'ddîn, 3-Kara Alâü'ddîn [8b], 4-Cenderlü Kara Halîl [9a], 5-Muhsin-i Kayserî, 6-Geyüklü Baba [9b], 7-Abdal Murâd [11b], 8-Meczûb-ı İlahî Mûsâ Baba [11a], 9-Doğlu Baba, 10-Ahî Evren, 11-Karaca Ahmed [11b]

Sultân Murâd [12a]

1-Kâdî Mahmûd (Koca Efendi) [14a], 2-Koca Efendi'nin oğlu Mehmed Çelebi, 3-Koca Efendi'nin Mûsâ Paşa nâm oğlu [14b], 4-Cemâleddîn-i Akserâyî (Cemâleddîn Mehmed Akserâyî) [16a], 5-Kara Rüstem-i Karamanî, 6-Burhâneddîn Kâdî-i Erzincân (Burhâneddîn Sultân Ahmed), 7-Şeyh Meczûb [16b], 8-Sultân Hâcı Bektaş, 9-Mehmed Şüşterî [17a], 10-Postîn Pûş [17b]

Ildırım Hân [17b]

1-Şemseddîn Fenârî [19a], 2-Muhammed-i Kerderî [21a], 3-el-Mevlâ Mecdü'ddîn Sâhibü'l-Kâmûs (Mecdü'ddîn Muhammed Ya'kûb bin Muhammed-i Şîrâzî) [21b], 4-Şehâbüddîn-i Sivasî, 5-Esved Alâüddîn'nin oğlu Hasan Paşa [22a], 6-Sefer Şâh, 7-Monlâ Fenârî oğlu Mehmed Şâh [22b], 8-Yûsuf-ı Bâlî, 9-Kutbu'ddîn-i İznîkî [23a], 10-Şeyh Kutbu'ddîn oğlu Bahâüddîn Ömer, 11-İbrâhîm bin Mehmed el-Hanefî, 12-Necmü'ddîn Hanefî, 13-Şeyh Alî-i Şîrâzî [23b], 14-el-Mevlâ Abdu'lvâcid (Abdu'lvâcid-i Acemî), 15-Abdu'llatîf İbn Melek [Oğulları: Muhammed, Muhammed Cafer] [24b], 16-el-Mevlâ Abdu'rrahmân-ı Bistâmî [25a], 17-el-Mevlâ Alâü'ddîn-i Rûmî, 18-Fahrü'ddîn-i Rûmî [25b], 19-Şeyh Ramazan, 20-Ahmedî-i Germiyânî [26a], 21-Şeyh Bedrü'ddîn Mahmûd (Simavna Oğlu) [26b], 22-Hâcı Paşa (Hâc Paşası Aydınî) [27b] 23-Hâmid-i Kayserî [28a], 24-Hâc Bayrâm, 25-eş-Şeyh Emîr Sultân (Muhammed Buhârî) [29a], 26-Şeyh Abdu'rrahmân-ı Erzincânî [30a], 27-Şeyh Tapduk Emre, 28-Yûnus Emre [30b]

Sultân Mehmed Hân [30b]

1-el-Mevlâ Fahrü'ddîn el-Acemî (Acem Fahrü'ddîn), 2-Karamanî Saru Yakûb [32b], 3-Kara Yakûb-ı Karamanî, 4-Sûfî Bâyezîd [33a], 5-Kâdî Fazlu'llâh, 6-Kâfiyeci Muhyi'ddîn [33b], 7-Abdu'llatîf Makdisî Ensârî [34a], 8-Şeyh Abdu'rrahîm [35a], 9-Şeyh Abdu'lmutî-i Magribî [35b], 10-Zeynü'ddîn-i Hâfî [36a], 11-Pîr İlyâs el-Amasî [36b], 12-Şeyh Zekeriyây-yı Halvetî [37a], 13-Şeyh Abdu'rrahmân Çelebi bin Gümüslü (Gümüslü Oğlu Abdu'rrahmân Çelebi), 14-Karamanî Şücâ, 15-Şeyh Muzaffer, 16-Şeyh Kızıl Bedrü'ddîn, 17-Bakırcı Baba, 18-Şeyh Salâhü'ddîn, 19-Şeyh Muslihü'ddîn Halîfe, 20-Ömer Dede (Burusevî Ömer Dede) [37b], 21-Şeyh Lutfu'llâh [38a]

Sultân Murâd Hân [38b]

1-el-Mevlâ Yegân (Mollâ Yegân) [42a], 2-Mehmed Şâh Yegânî, 3-Yûsuf-ı Bâlî, 4-Mehmed bin Beşîr, 5-Şerefü'ddîn İbn Kemâl [42b], 6-Seyyid Ahmed bin Abdu'llâh [43a], 7-Alâü'ddîn es-Semerkandî [43b], 8-el-Mevlâ Ahmed el-Gürânî (Şemsü'ddîn Ahmed bin İsmâ'il Gürânî) [44a], 9-Mecdü'ddîn el-Kâdî [47b], 10-Hızır Big Çelebi [48a], 11-Şükru'llâh, 12-Hatîbzâde Tâcü'ddîn (Hatîb oğlu Tâcü'ddîn İbrâhîm), 13-Hızır Şâh-ı Mentesevî [50b] [Oğlu Derviş Mehmed, Zeynü'ddîn Muhammed], 14-Ayasulug Kâdîsı'nın oğlu Mehmed Çelebi, 15-Monlâ Alâü'ddîn-i Tûsî [51a], 16-Monlâ Hamza-i Karamanî [52b], 17-İbn Temcîd, 18-Acem Seyyidî Alî-i

Komenâtî [53a], 19-Hüsâmü'ddîn-i Tokatî, 20-İlyâs bin İbrâhîm [53b], 21-İlyâs bin Hamza, 22-Manyas Kâdîsı oğlu Mehemed Çelebi (İbn Manyas), 23-Alâü'ddîn-i Koçhisârî, 24-Balat Kâdîsı, 25-Bahşâyîş Fakîh [54a], 26-İznikî Monlâ Kutbü'ddîn'in oğlu Mehemed Çelebi, 27-Fethu'llâh-ı Şîrvânî⁴³ [54b], 28-Şeyh Şücâü'ddîn-i Üskübî (Üsküb Şeyhi Şücâü'ddîn), 29-Süleymân Halebî bin Halîl Paşa (Vezîr Halîl Paşa Oğlu Süleymân Çelebi), 30-Ak Bıyık Sultân [55a], 31-Yazıcızâde -ki Muhammediyye sahibidir-(Yazıcı oğlu Mehemed Çelebi) [56b] 32-Yazıcı oğlu Ahmed-i Bîcân, 33-Şeyh Şeyh Şâir (Şeyhî Şâir) [57b], 34-Muslihü'ddîn Efendi (Debbâğlar İmâmı), 35-Şeyh Pîrî Halîfe [57b], 36-Tâcü'ddîn İbrâhîm-i Manavgatî, 37-Hasan Hâce [58a], 38-Velî Şemsü'ddîn [58b] Sultân Mehemed Hân [59a]

1-Mollâ Husrev [62a], 2-Mevlâ Hayrü'ddîn (Hayrü'ddîn Halîl), 3-Mollâ Zîrek (Mehemed Çelebi) [65a], 4-Hâcezâde Muslihü'ddîn (Hâcezâde Muslihü'ddîn Mustafâ Çelebi) [66b], 5-Şemsü'ddîn Ahmed Çelebi (Hayâlî) [72a], 6-Mevlânâ Kestelâyî (Mustafâ el-Kastalânî, Monlâ Kestellî) [73a], 7-Hatîbzâde (Hatîbzâde Mehemed Çelebi) [75a], 8-Mollâ Alâü'ddîn (Alâü'ddîn Alî-i Arabî) [76b], 9-Mollâ Abdu'lkerîm (Abdu'llâh Oğlu), 10-Mollâ Hasan (Monlâ Hasan bin Abdu'ssamed) [78b], 11-İbn el-Hâc Hasan (Monlâ Hâc Hasanzâde Mehemed bin Mustafâ) [79a], 12-Alî Kuşcı (Alâü'ddîn bin Muhammed Kuşcı) [79b], 13-Alî bin Mecdü'ddîn Muhammed (Musannifek) [81a], 14-Sirâcü'ddîn Çelebi [82a], 15-Dervîş Mehemed Çelebi (Dervîş Mehemed Çelebi İbn Hızır Şâh), 16-Monlâ Ayâs [83a], 17-Hâce Hayrü'ddîn, 18-Efdalzâde (Monlâ Hamîdü'ddîn Efdalzâde) [83b], 19-Sinân Paşa (Sinân Paşa İbn Hızır Beg) [85a], 20-Yakûb Paşa, 21-Müftî Paşa (Hızır Beg oğlu Müftî Paşa) [87a], 22-Mollâ Salâhü'ddîn, 23-Abdu'lkâdir (Abdu'lkâdir-i Hamîdî) [87b], 24-Post Çelebi Mevlânâ Şemsü'ddîn Fenârî (Şemsü'ddîn Fenârî'nin oğlu Yûsuf Çelebi'nin oğlu Alâü'ddîn Alî Çelebi Efendi) [88b] 25-Mehemed Şâh Fenârî (Monlâ Mehemed Şâh Fenârî oğlu Hasan Çelebi) [91b], 26-Hüsâmzâde (Hüsâmzâde Mustafâ Çelebi) [93b] 27-Âhaveyn (Muhyi'ddîn), 28-Kâdîzâde Kâsım Çelebi [94a], 29-Mağnisalı Çelebi (Manisalı oğlu Mevlânâ Muhyi'ddîn) [94b], 30-Hüsâmü'ddîn-i Tebrîzî (Ümmü Veled) [95b], 31-Muarrifzâde (Bâlîkesreli Muarrifzâde), 32-Yaraluca Muhyi'ddîn [96b], 33-Bahâü'ddîn Çelebi [97a], 34-Küpelü oğlu Mevlânâ Muhyi'ddîn [Torunu Mahmûd ve Kemâlpaşazâde Ahmed Çelebi] [98a], 35-Mevlânâ Muhyi'ddîn Mehemed (Monlâ Vildân) [98b], 36-Ahmed Paşa (Velîyü'ddîn oğlu Ahmed Paşa) [99b], 37-İbrâhîm Paşa (İbrâhîm Paşa İbn Halîl Paşa) [100b], 38-Yârhisârî Monlâ Muslihü'ddîn Mustafâ [102b], 39-Yûsuf bin Hüseyin Kirmâstî [103a], 40-Eşrefzâde, 41-Mevlânâ Alâü'ddîn Fenârî [104a], 42-Monlâ Abdu'llâh-ı Amâsî, 43-Hâcî Baba (Tosyalı Hâc Baba) [104b], 44-Monlâ Velîyü'ddîn-i Karamanî (Nizâmî'nin Babası), 45-Monlâ Kara Sinân [105a], 46-Muslihü'ddîn Mustafâ-yı Karamanî (Aytoğmuş), 47-Abdu'lkerîm Kaynî (Muslihü'ddîn Mustafâ), 48-Karaca Ahmed (Monlâ Şemsü'ddîn) [105b], 49-Dinkoz (Şemsü'ddîn Ahmed, Dikkoz), 50-Taşgun Halîfe [106a], 51-Monlâ Muslihü'ddîn (Kızıl Katır) [106b], 52-Monlâ Şemsü'ddîn [107a], 53-Mollâ Melîhî [107b], 54-Akşemsü'ddîn Velî (Şemsü'ddîn Sultân, Mehemed) [108b], 55-Nurü'lhüdâ [113a], 56-Şeyh Abdu'rrahîm (Karahisârlı Şeyh Abdu'rrahîm, Mısırlı Oğlu), 57-Sivasîli Sarraf oğlu Şeyh İbrâhîm [113b], 58-Şeyh Şahin (Hamza), 59-Sadu'llâh (Akşemsü'ddîn'in Oğlu Sadu'llâh), 60-Şeyh Fazu'llâh bin Akşemsü'ddîn [115b], 61-Emru'llâh [116a], 62-Hamdu'llâh bin Akşemsü'ddîn (Hamdî Çelebi), 63-Şeyh Vefâ (Muslihü'ddîn Mustafâ) [116b], 64-Hâc Halîfe (Şeyh Abdu'llâh) [118b], 65-Feryeli

⁴³ Bu varaklar arasında müşîr tutmamaktadır. Ancak müşîrde bulunan kelime (gelmişdür) hariç bağlam tutmakta ve Fethu'llâh-ı Şîrvânî'nin biyografisi devam etmektedir.

Sinân Efendi [121a], 66-Muslihü'ddîn Kocevi (Kocevî Muslihü'ddîn Efendi) [121b], 67-İbsalavî Muslihü'ddîn (İbsalalı Şeyh Muslihü'ddîn Efendi), 68-Kocevî Muhyi'ddîn (Kocalı Şeyh Muhyi'ddîn) [122a], 69-Süleymân Halife, 70-Şeyh İlâhî (Abdu'llâh-ı İlâhî) [122b], 71-Mevlânâ Alâü'ddîn Halvetî, 72-Ömer Dede (Aydınlı Ömer Dede, Rûşenî) [125a], 73-Habîb Efendi (Karamanî Habîb Efendi) [125b], 74-Mollâ Mesûd, 75-Çelebi Halife (Şeyh Mehemed Cemâlî) [126b], 76-Şeyh Sinân [128b], 77-Sirâcü'ddîn (Monlâ Sirâcü'ddîn Hatîb) [128b], 78-Hekîm Şükru'llâh-ı Şîrvânî [129a], 79-Hâce Atau'llâh-ı Acem, 80-Hekîm Yakûb [129b], 81-Hekîm Lârî, 82-Hekîm Arab [131a], 83-Altuncuzâde [131b]

Sultân Bâyezîd Hân [132a]

1-Niksârî (Niksârî Hasan oğlu İbrâhîm oğlu Muhyi'ddîn) [137a], 2-Mollâ Ahî (Yûsuf Cüneyd oğlu) [138a], 3-Hatîb Kâsım [138b], 4-Şâir Sinân, 5-Uslî Şücâ [139a], 6-Şücâ Gulâm, 7-Alâü'ddîn Yegânî, 8-Mevlânâ Lutfî-i Maktûl (Tokatî Lutfu'llâh, Monlâ Lutfî) [139b], 9-Mollâ İzârî (Mollâ Kâsım) [142b], 10-Kâsım Çelebi (Cemâlîzâde Kâsım Çelebi) [143a], 11-Müftî Alî Çelebi (Müftî Alî Çelebi Cemâlî) [143b], 12-Müeyyedzâde (Müeyyedzâde Abdu'rrahmân bin Alî el-Müeyyedî) [147a], 13-Monlâ Muslihü'ddîn Mustafâ (Birgîzâde) [149a], 14-Samsunîzâde (Samsunîzâde Mehemed Çelebi) [149b], 15-Kara Seydî (Hamîdî Kara Seydî Efendi), 16-Gürz Seydî (Karamanî Gürz Seydî) [150a], 17-Nûrü'ddîn-i Karasî (Karasili Nûrü'ddîn Hamza, Sarı Gürz) [150b], 18-Mollâ Muhyi'ddîn-i Kocevi (Monlâ Muhyi'ddîn Mehemed bin Mehemed, Seydî Çelebi) [151b], 19-Mollâ Kara Bâlî (Aydınlı Monlâ Kara Bâlî) [152a], 20-Mollâ Abdu'rrahîm [152b], 21-Salâhü'ddîn Mûsâ Çelebi (Efdalzâde'nin oğlu Salâhü'ddîn Mûsâ Çelebi) [153a], 22-Acem Muhyi'ddîn, 23-Mevlânâ Acem Sinân-ı Berdaî [154a], 24-Seyyid İbrâhîm [154b], 25-İmâm Alî (İmâmiyyeli İmâm Alî) [157a], 26-Monlâ Bedrü'ddîn Kâdî Mahmûd [157b], 27-Mollâ Halîl, 28-Cemâlîzâde Mehemed [158a], 29-Zîrekzâde Mehemed Çelebi (Rüknü'ddîn Zîrekzâde Mehemed Çelebi) [159a], 30-Yûsuf-ı Acem (Kivâmü'ddîn Yûsuf-ı Acem, Bağdâd Kâdîsî), 31-Mollâ İdrîs [160a], 32-Seydî Alîzâde (Seydî Alîzâde Monlâ Yakûb) [160b], 33-Monlâ Hamza (Leysî Çelebi) [161a], 34-Mollâ Şücâ, 35-Mollâ Şücâ Dimetokalı (Dimetokalı Rûmî Monlâ Şücâ) [161b], 35-Debbâğzâde İbrâhîm (Tâcü'ddînzâde İbrâhîm), 36-Muîdzâde, 37-İbrîzâde [162b], 38-Eyyuhum (Yegânzâde Şemsü'ddîn Ahmed) [163a], 39-Çelebizâde, 39-Mollâ Abdu'lvehhâb [163b], 40-Hamîdî Şeyh Sinân, 41-Tâczâde Cafer Çelebi (Tâcîzâde Cafer Çelebi) [164a], 42-Tâcî Bigzâde Sadu'llâh (Tâcî Begzâde Sadu'llâh) [164b], 43-Kutbu'ddîn Mehemed bin Mehemed, 44-Mîrim Çelebi (Mehemed bin Mehemed) [165b], 45-Paşa Çelebi (Monlâ İnâyetü'ddîn) [166a], 46-Şeyh Muzafferü'ddîn (Muzafferü'ddîn Alî eş-Şîrâzî) [166b], 47-Hekîm Şâh Mehemed [167b], 48-Seyyid Mahmûd [168a], 49-Mollâ Muhyi'ddîn Tablbâz (Monla Muhyi'ddîn Mehemed, Tablbâz), 50-Ahî Hatîbzâde (Hatîbzâde İbrâhîm) [168b], 51-Şeyh Yahyâ (Bahşî Halife oğlu Şeyh Yahyâ), 52-Kara Kemâl (Monlâ Kara Kemâlü'ddîn) [169a], 53-Ümmü Velezâde (Ümmü Velezâde Abdu'levvel bin Hüseyin) [169b], 54-Mollâ Şemsü'ddîn-i Mâşî, 55-Mollâ Hevâyî (Hevâyî Mehemed Karamanî) [170a], 56-Yetîm Alî Çelebi [170b], 57-Âlim Şeyh, 58-Monlâ Zamîrî, 59-Kastamonî Ömer [171b], 60-Alâü'ddîn Kastamonî, 61-İbn Ömer Hâce, 62-Hüsâmü'ddîn (Dellâlîzâde Hüsâmü'ddîn) [172a], 63-Hekîm Muhyi'ddîn (Hekîm Muhyi'ddîn Mehemed), 64-Hekîm Hâcî [172b], 65-Şeyh Yavsî (İskilibî Şeyh Muhyi'ddîn) [173a], 66-Şeyh Muslihü'ddîn (Şeyh Muslihü'ddîn-i Şirozî) [174b], 67-Seyyid Velâyet [175a], 68-Muhyi'ddîn ki Bolılı Çelebi dimekle meşhûrdur (Muhyi'ddîn Mehemed) [177a], 69-Şeyh Şücâ Niyâzî Efendi, 70-Şeyh Safiyü'ddîn (Şeyh Safiyü'ddîn Mustafâ), 71-Şeyh Rüstem Halife [177b], 72-Şeyh Alî

Dede, 73-Kara Alî [178b], 74-Şeyh Magribî Meymûn (Seyyid Alî bin Meymûn-ı Magribî) [179a], 75-Şeyh Ulvân-ı Hamevî, 76-Şeyh Arakî (Arakîzâde Şeyh Mehemed) [180a], 77-Sûfîzâde (Abdu'rrahmân) [180b], 78-İsmâil-i Şîrvânî [181a], 79-Baba Nimetu'llâh [181b], 80-Muhammed-i Bedahşî [182a], 81-Seyyid Ahmed-i Buhârî [183a], 82-Uzun Muslihü'ddîn (Şeyh Muslihü'ddîn-i Tavîl) [185b], 83-Âbid Çelebi, 84-Lutfu'llâh-ı Üskübî [187a], 85-Şeyh Bedrü'ddîn Baba [188a], 86-Şeyh Alâü'ddîn Halîfe [188b], 87-Şeyh Süleymân Halîfe, 88-Şeyh Sevindük (Koğacı Dede) [189a], 89-Şeyh İmâmzâde Efendi, 90-Şeyh Salâhü'ddîn-i İznîkî, 91-Şeyh Bâyezîd Halîfe, 92-Şeyh Sinân (Sünbül Sinân) [190a], 93-Şeyh Cemâl Efendi (İshak) [190b], 94-Şeyh Dâvûd Mudurnılı [192a], 94-Şeyh Kâsım Çelebi [192b], 95-Şeyh Ramazân Çelebi (Şeyh Ramazân Halîfe) [193a], 96-Şeyh Baba Yûsuf (Sivrihisârlı Şeyh Baba Yûsuf) [193b]

Sultân Selîm Hân [195a]

1-Kemâl Paşazâde (Ebû el-Kemâl Şemsü'ddîn Ahmed bin Süleymân bin Kemâl Paşa) [204b], 2-Mevlânâ Halîmî Çelebi Hâce-i Sultân Selîm [206b], 3-Şâh Çelebi (Şâh Çelebi Monlâ 4-Muhyi'ddîn Mehemed bin Alî İbn Yûsuf-ı Bâlî İbn Şemsü'ddîn el-Fenârî) [207b], 5-Muhyi'ddîn Çelebi (Muhyi'ddîn Çelebi Mehemed bin Alî bin Yûsuf bin Bâlî İbn Şemsü'ddîn Fenârî) [208b], 6-Mollâ Çelebi (Muhyi'ddîn Mehemed bin Alî Çelebi) [209b], 7-Mollâ Hüsâmü'ddîn (Mollâ Hüsâmü'ddîn Hüseyin bin Abdu'rrahmân, Dâbbe Çelebi) [210a], 8-Mevlânâ Muslihü'ddîn ki Taşköprüzâde demekle meşhûrdur (Muslihü'ddîn Mustafâ, Taşköprü) [210b], 9-Monlâ Kivâmü'ddîn Kâsım [211a], 10-Abdu'lvâsi Çelebi Dimetokalu [211b], 11-Âbid Çelebi (Abdu'lazîz), 12-Âbid Çelebi (Abdu'rrahmân Hüseyinî) [212b], 13-Pîr Ahmed Çelebi (Aydınî Pîr Ahmed Çelebi) [214b], 14-Hatîb Kâsım Oğlu Mollâ Muhyi'ddîn (Hatîb Kâsım oğlu Mollâ Muhyi'ddîn Mehemed) [215a], 15-Monlâ Zeynü'ddîn Mehemed bin Mehemed Şâh Fenârî, 16-Kara Dâvûd [216], 17-Küçük Bedrü'ddîn (Mahmûd) [216b], 18-Nurü'ddîn Hamza Üç Baş didükleridir [217a], 19-Mollâ Muhyi'ddîn-i Berdaî [217b], 20-Mücellidzâde Mollâ Seydî [218a], 21-Ecezâde Mollâ Muhyi'ddîn, 22-Monlâ Muhyi'ddîn Mehemed [219a], 23-Yegân Alîzâde Alî Çelebi'nin oğlu Sinân Çelebi, 24-Leyszâde (Leyszâde Monlâ Nûrü'ddîn Hamza) [219b], 25-Yegânzâde Paşa Çelebi [220a], 26-Zîrekzâde Paşa Çelebi, 27-Zîrekzâde Mehemed Çelebi, 28-Ümmü Velezâde'nin oğlu Monlâ Abdu'lazîz [220b], 29-Kocevî Şeyh Muslihü'ddîn (Monlâ Muhyi'ddîn Mehemed) [221a], 30-Abdu'rrahîm-i Abbâsî (Şerîf Abdu'rrahîm-i Abbâsî) [222b], 31-Bahşî Halîfe (Amasiyyeli Bahşî Halîfe) [223b], 32-Mollâ Arab (Muhammed bin Ömer) [224a], 33-Atûfî (Hayru'ddîn, Monlâ Atûfî) [226a], 34-Eşrefzâde Abdu'lhamîd [226b], 35-Kastamonî İsâ Halîfe, 36-Monlâ Türâbî (Monlâ Şuayb) [227a], 37-Amasiyyeli Şeyh Muhyi'ddîn, 38-Monlâ Tokatî, 39-Hâfız-ı Kütüb Muslihü'ddîn [227b], 40-Muîdzâde (Amasiyyeli Muîdzâde), 41-Hâce Abdu'llâh [228a], 42-Dedecikzâde, 43-Kaffâlzâde, 44-Sâdık Hâce (Magnisalı Sâdık Halîfe), 45-Hâcı Hasanzâde Mehemed Çelebi [228b], 46-Muarrifzâde Hâce-i Sultân Bâyezîd (Muarrifzâde'nin oğlu Mehemed Paşa), 47-İbrâhîm Paşa'nın oğlu İsâ Paşa [229a], 48-Nihânî, 49-Mollâ Hayder [229b], 50-Hâcı Hasanzâde (Hâcı Hasanzâde Mehemed Çelebi), 51-Şeyh Seyyid Ahmed (Seyyid Ahmed Çelebi) [230a], 52-Şeyh Seyyid Sinân bin Seyyid Ahmed [232b], 53-Nasûh Efendi [233a], 54-Şeyh Muslihü'ddîn, 55-Şorbazâde Muhyi'ddîn [233b], 56-Ebû Şâme Şeyh Muhyi'ddîn, 57-Müeyyedzâde Şeyh Abdu'rrahîm (Hâc Çelebi) [235a], 58-Bahâü'ddîn Muhyi'ddîn Mehemed [235b], 59-Şeyh Hâcezâde Muslihü'ddîn (Şeyh Hâcezâde Muslihü'ddîn), 60-Şeyh Muslihü'ddînzâde (Muallimzâde Muslihü'ddîn Mustafa) [237a], 61-Şeyh Nebî Halîfe [237b], 62-Şeyh Kara Muhyi'ddîn, 63-Lutfu'llâh, 64-Şeyh Emîr Alî (Emîr Hüseyin oğlu Emîr Alî, Pîr Emîr

Efendi) [238a], 65-Hızır Big Çelebi (Ahmed Paşa oğlu Hızır Beg) [238b], 66-Lâmîi Çelebi (Mahmûd bin Osmân bin Alî) [239a], 67-Şeyh Habîb Efendi (Şeyh Habîb Efendi'nin halîfesi İmâmîyye'den Seyyidî Halîfe) [239b], 68-Şeyh Abdu'llatîf, 69-Hâcî Ramazân, 70-Sûhte Sinân [240a], 71-Monlâ Mahmûd (Ahî Cân, Ahî Çelebi) [240b], 72-Tabîb Bedrû'ddîn Hüdhdüd [241b]

Sultân Süleymân Hân [241b]

1-Mevlânâ Hayrû'ddîn Hâce-i Sultân Süleymân (Kastamonî Hayrû'ddîn), 2-Hamîdî Kâdirî Çelebi [253a], 3-Merhûm Sa'dî Efendi [253b], 4-Çivizâde (Mevlânâ Muhyi'ddîn Şeyh Mehemed bin İlyâs) [254b], 5-Mehemed Kutbü'ddîn (Monlâ Muhyi'ddîn Mehemed Kutbü'ddîn, Mîrim Kösesi) [255b], 6-Mollâ Muhammed Hâfız Hâfız Acem demekle meşhûrdur (Acem Monlâ Mehemed) [256a], 7-Hâfız Şeyh Muhammed Tûnusî (Magûş) [256b], 8-Monlâ Abdu'lfettâh İbn Ahmed İbn Âdil Paşa [257a], 9-Monlâ Alâü'ddîn-i İsfehânî [257b], 10-Çâk Muslihü'ddîn-i Menteşevî, 11-Şeyh Mahdûmî'nin oğlu Şâh Kâsım [258a], 12-Monlâ Zahîrû'ddîn-i Erdebilî, 13-Monlâ Muhyi'ddîn-i Karabâgî [258b], 14-Şeyh Şebüsterîzâde [259a], 15-Mevlânâ Şerîf-i Acemî, 16-Aşcîzâde Hasan Çelebi [259b], 16-Pîrî Paşazâde Mehemed Çelebi, 17-Monlâ Abdu'llatîf [260a], 18-Nakîzî Bâyezîd, 19-Hamîdî Monlâ Yakûb (Ece Halîfe) [216a], 20-Mimarzâde Mehemed Çelebi [260b], 21-Kireçcîzâde (İstanbulî Kireçcîzâde Ahmed Çelebi), 22-Monlâ Alâü'ddîn [262a], 23-Menteşevî Seydî (Dîv), 24-Kara Hayder Efendi [262b], 25-Mevlânâ Yakûb Fenârî'nin oğlu Abdu'llâh [263a], 26-Gedik Hüsâm [263b], 27-Hûtâszâde -Kirtâszâde?- Monlâ Muhyi'ddîn, 28-Ahîzâde Sinân Çelebi [264a], 29-Monlâ Celâlü'ddîn-i Kâdî [264b], 30-Monlâ Mehemed Çelebi, 31-Germiyânî Kethudâzâde [265a], 32-Monlâ Bedrû'ddîn Mahmûd [265b], 33-Monlâ Bedrû'ddîn Mahmûd bin Abdu'llâh [266a], 34-İshak Çelebi (Üskübî Monlâ İshak) [266b], 35-Deli Birâder [267a], 36-Bedrû'ddînâzâde Monlâ Ebû es-Suûd, 37-Işık Kâsım (İznîkî Işık Kâsım) [267b], 38-İsrâfilzâde (İsrâfîzâde Fahrû'ddîn) [268a], 39-Monlâ Şemsü'ddîn İbn Abdu'llâh [268b], 40-Mevlânâ Hüsâmü'ddîn (Karslı Hüsâm Çelebi) [269a], 41-Emîr Hasan (Monlâ Emîr Hasan), 42-Yegânzâde Mehemed Şâh Çelebi [269b], 43-Rûmî Süleymân, 44-Kutbü'ddîn-i Merzifonî [270a], 45-Pîr Ahmed Çelebi, 46-Şeyh Mahmûd oğlu Monlâ Mehemed [270b], 47-Varak Şemsü'ddîn⁴⁴ (Monlâ Şemsü'ddîn Ahmed, Arab Çelebi) [271a], 48-Varak Şemsü'ddîn [271b], 49-Saçlu Emîr Efendi (Mevlânâ Muhyi'ddîn Mehemed bin Abdu'levvel) [272a], 50-Monlâ Muhyi'ddîn Mehemed bin Abdu'lkâdir (Malûl Emîr Efendi), 51-Monlâ Muhyi'ddîn (Merhabâ Çelebi) [273a], 52-Pîr Mehemed Çelebi bin Mollâ Alî Fenârî [273b], 53-Vâsi Alîsi (Monlâ Alâü'ddîn İbn Sâlih), 54-Kara Sâlih Efendi [274a], 55-Monlâ Ebû el-Leys, 56-Monlâ Fahrû'ddîn bin Mehemed bin Yakûb bin Seydî Alî [274b], 57-Masdar Muslihü'ddîn (Monlâ Muslihü'ddîn Mustafâ), 58-Şeyh Mehemed (Şeyhî Çelebi) [275a], 59-Köpricekzâde (Köpricekzâde Sinân Çelebi) [275b], 60-Müeyyedî Şeyh Hâcî Çelebi oğlu Alâü'ddîn Alî Çelebi [276a], 61-Mehemed Beg [276b], 62-Manastırlı Çelebi, 63-Monlâ İbrâhîm Çelebi (Şeyh İbrâhîm Çelebi) [277a], 64-Seyrek Muhyi'ddîn (Monlâ Muhyi'ddîn Hüseynî) [278a], 65-Mollâ Muhyi'ddîn (Monlâ Muhyi'ddîn Kocevî, Kara Muhyi'ddîn), 66-Monlâ Hayrû'ddîn, 67-Hidâyetu'llâh-ı Acem (Acemzâde Monlâ Hidâyetu'llâh) [278b], 68-Kara Çelebi (Monlâ Mehemed bin Hüsâm) [279a], 69-Ehlice Muhyi'ddîn [279b], 70-Manav Abdî (Monlâ Abdu'lkâdir) [280a], 71-Monlâ Hüsâm (Monlâ Hüsâmü'ddîn Hüseyn Çelebi) [280b], 72-Emîr Hasan Çelebi, 73-Vezîr Mustafâ Paşa'nın oğlu Mehemed Çelebi [281a], 74-Sultân Süleymân Hâcesi Monlâ Hayrû'ddîn oğlu Mehemed

⁴⁴ İki Şemseddîn isimli âlim peş peşe geldiğinden ilk "Varak Şemsü'ddîn" nisbesi sehven yanlış yazılmış olmalıdır.

Çelebi, 75-Mollâ Ferah (Karamanî Monlâ Ferah), 76-Küçcik Şems (Germiyânî Küçcik Şems) [282a], 77-Burusalı Monlâ Şemsü'ddîn Ahmed, 78-İmâmzâde Abdu'rrahmân, 79-Vizeli Kerîm Çelebi [282b], 80-Kâf Ahmed (Kâf Ahmed Çelebi), 81-Sadî Çelebi Akşehrlü [283a], 82-Küçcik Hayru'ddîn [283b], 83-Şeyhzâde (Şeyhzâde Abdu'llâh Çelebi) [285a], 84-Karamanî Hayder, 85-Hekîmzâde (Hekîmzâde Muhyi'ddîn) [284b], 86-Abdu'lhayy Çelebi (Müeyyedzâde Abdu'lhayy Efendi), 87-Sinân Çelebi [285a], 88-Monlâ Bedrü'ddîn (Aydınî Monlâ Bedrü'ddîn Mahmûd), 89-Alâü'ddîn-i Aydınî [285b], 90-Mollâ Şemsü'ddîn (Akşemsü'ddîn neslinden Monlâ Şemsü'ddîn) [286a], 91-Monlâ Hayru'ddîn (Kastamonî Monlâ Hayru'ddîn), 92-Bahşî Halîfe, 93-Meteşevî Monlâ Cafer [286b], 94-Mollâ Dervîş (Monlâ Dervîş Mehemed), 95-Menteşevî Monlâ Muslihü'ddîn Mustafâ, 96-Şeyh Şazelîzâde Monlâ Sadü'ddîn [287a], 97-Mollâ Abdu'lkerîm (Monlâ Abdu'lkerîm bin Abdu'lvehhâb), 98-Emîr Alî Buhârî [287b], 99-Mollâ Hasan Tâliş (Mollâ Hasan Tâliş-i Acemî) [288a], 100-Şerîf Mehdî Şîrâzî (Monlâ Fikârî) [288b], 101-Mollâ Sayî [289a], 102-Mollâ Kâsım, 103-Sürmelüzâde Mehemed Çelebi [289b], 104-Urcûnzâde (Monlâ Muhyi'ddîn), 105-Pîr Mehemed [290a], 106-Hekîm Sinân [290b], 107-Hekîm İsâ, 108-Monlâ Osmân [291a], 109-Müftî Şeyh (Abdü'lkerîm), 110-Şeyh Mahmûd Çelebi [292a], 111-Pîrî Halîfe-i Hamîdî [293a], 112-Hâcı Halîfe [293b], 113-Simâvlu Şeyh Ebû Bekr Halîfe, 114-Gündüz Muslihü'ddîn, 115-Şeyh Sinân (Şeyh Sinân-ı Erdebilî [294a], 116-Şeyh Muhyi'ddîn, 117-Ramazân Halîfe, 118-Sofyalu Bâlî Halîfe [294b], 119-Şeyh Merkez Muslihü'ddîn Halîfe [295a], 120-Ümmî Sinân, 121-Kâzvânî (Alâü'ddîn Kâzvânî) [295b], 122-Üveys Halîfe [296b], 123-Dâvûd Halîfe, 124-Baba Hayder [297a], 125-Serrâclar Şeyhi Amasiyyeli Safiyü'ddîn, 126-Kağlalı Muhyi'ddîn, 127-Abdu'lgaffâr [297b], 128-Hekîm İshak [298a], 129-Şeyh Ahmed Çelebi, 130-Murtazâzâde (Murtazâzâde Abdu'lmuttalib) [298b], 131-Seyyidî Alî-i Magribî (Abdü'lümün) [299a], 132-Şeyh Şücâ [299b], 133-Ahmed Çelebi bin Merkez Muslihü'ddîn, 134-Germiyânî Şeyh Nûrû'ddîn Hamza, 135-Şeyh Tâcü'ddîn (Tâcü'ddîn İbrâhîm, Çıplak Sarı Sultân) [300a], 136-Kalenderhâne İmâmî Şeyh Muhyi'ddîn Halîfe, 137-Şeyh Muslihü'ddîn [301b]

Şeyh Muslihüddîn ile birlikte eserin tercüme bölümü sona ermektedir. Burada Seyyid Mustafa'nın tercümesi ile Taşkoprîzâde'nin *Şakâ'ik*'daki biyografi sayıları karşılaştırılabilir. Tabakalardaki biyografi sayıları sırasıyla şu şekildedir:

Seyyid Mustafa Tercümesi (<i>Hakâ'iku'l-beyân fî-tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân</i>)	Taşköprîzâde'nin Eseri (<i>Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd Devleti'l-Osmâniyye</i>)
Osman Gazi: 9	Osman Gazi: 7
Orhan Gazi: 11	Orhan Gazi: 11
I.Murâd: 10	I.Murâd: 7
Yıldırım Bayezid: 28	Yıldırım Bayezid: 30
I.Mehmed: 21	I.Mehmed: 21
II.Murâd: 38	II.Murâd: 38
Fatih Sultân Mehmed: 83	Fatih Sultân Mehmed: 85
II. Bayezid: 96	II. Bayezid: 101
I.Selîm: 72	I.Selîm: 68
Kânûnî: 137	Kânûnî: 141

Toplam: 505

Toplam:511⁴⁵

Tablodan izleneceği üzere Seyyid Mustafa, çevirisinde bazı biyografileri eklemiş bazılarını ise çıkarmıştır. Kendisi de tercümenin sonunda zeyl kısmına geçmeden önce buraya kadar olan kısmın Taşkoprîzâde'nin eserinin tercümesi olduğunu ve kendi ilminin el verdiği ölçüler içinde bazı tasarruflarda bulunduğunu eklemiştir.⁴⁶ Genişlettiği biyografilerde de kendi tasarrufunun olduğunu "bu hakîr" ifadeleri ile başlayarak dile getirmiştir.⁴⁷ *Zamîme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân*'ın başında ise tercümede geçmeyen bazı şeyh ve âlimlerin biyografisini verip dualarını almak istediğinden bu zeyli kaleme aldığını ifade etmiştir.⁴⁸ Zeyldeki biyografiler şöyledir:

Zamîme-i Şakâ'iku'n-Numân [303b]

1-Müftî Ebû es-Su'ûd Efendi (Mevlânâ Ebû es-Su'ûd bin Şeyh Yavsî) [303b], 2-Samsunlîzâde (Samsunlîzâde Mehemed Çelebi) [305b], 3-Monlâ Nîksârî (Nîksârî Muslihü'ddîn) [306a], 4-Hâmîd Çelebi (Şeyh Dâvûd oğlu Karamanî Hâmîd Çelebi) [307a], 5-Monlâ Pervîz [308a], 6-Bostân Çelebi (Mustafâ Çelebi) [309a], 7-Sinân Çelebi [310], 8-Cafer Çelebi [311a], 9-Abdu'rrahmân Çelebi [311b], 10-Abdu'lkerîmzâde (Abdu'lkerîmzâde Mehemed Çelebi) [312b], 11-Emîr Hasan Efendi (Monlâ Emîr Hasan İbn Seyyid Sinân) [313a], 12-Alâü'ddîn, 13-Tacü'ddîn [314b], 14-Mollâ Tacü'ddîn (Hamîdî Mollâ Tacü'ddîn) [315a], 15-Mu'ammâ-zâde (Monlâ Mustafâ Çelebi) [315b], 16-Dülgerzâde (Üskübî Mehemed Çelebi) [316a], 17-Arabzâde (Monlâ Mehemed Çelebi) [316b], 18-Mehemed Çelebi Müftîzâde (Ebu es-Su'ûd Efendi'nin oğlu Mehemed Çelebi) [317a], 19-Ahmed Çelebi bin Şeyhü'lislâm Ebî es-Su'ûd (Müftî Ebu es-Su'ûd Efendi'nin Oğlu Ahmed Çelebi) [317b], 20-Sultân Süleymân Hâcesi oğlu Kurd Çelebi [318a], 21-Hâcî Hasanzâde Mehemed Çelebi, 22-Abdu'lcabbâr Karabâğî [318b], 23-Abdu'lbâkî Çelebi [319a], 24-Hekîm Kaysûnîzâde (Hekîm Başî Bedrü'ddîn Mahmûd bin Muhammed-i Mısrî) [319b], 25-Şeyh Ahmed İbn Hacer [320b], 26-Abdu'lazîz Zemzemî, 27-Alî Müttakî-i Hanefî [321a]

Zikru Devletü's-sultân Süleymân Hân Aleyhi'l-gufrân [322a]⁴⁹

28-Müftî Kâdîzâde (Kâdîzâde Ahmed Çelebi) [326a], 29-Şâh Çelebi (Siddîkî Şâh Mehemed Çelebi) [327b], 30-Kınaluzâde (Kınaluzâde Hamîdî Alî Çelebi) [328a], 31-Ümmüveledzâde Alî Çelebi [329b], 32-Bağdâdîzâde Emîr Ahmed Çelebi, 33-Nakîbü'leşrâf (Bağdâdîzâde Seyyid Hasan) [330a], 34-İmâmzâde (İmâmzâde Mehemed Çelebi), 35-Monlâ Zeyne'libâd [331a], 36-İskilibî Mahmûd Çelebi [331b], 37-Yahyâ Efendi (Yahyâ Efendi Trabzonî) [332b], 38-Samsunîzâde (Samsunîzâde Mahmûd Çelebi) [333b], 39-Hâce Abdullâh Efendi (Birgilü Atâu'llâh) [334a], 40-Mu'allimzâde (Mu'allimzâde Ahmed Çelebi) [334b], 41-Hasan Big (Hasan Beg) [335a], 42-Mu'îdzâde [335b], 43-Kara Dâvûdzâde Mustafa Çelebi [337a], 44-Rûmî Mehemed Çelebi, 45-Hâce İbrâhîm Çelebi [337b], 46-Nakîbü'l-eşrâf Emîr Muhterem [338a], 47-Hekîm Çelebi, 48-

⁴⁵ Bu sayı Ahmed Subhi Furat'ın neşrinin indeks kısmından alınmıştır: Taşkoprîlü-zâde İsmâd-dîn Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi, *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, (nşr. Ahmed Suphi Furat), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Araştırma Merkezi, 1985, s. 1-31.

⁴⁶ Seyyid Mustafa, *Hakâ'iku'l-beyân*, vr. 302a.

⁴⁷ Seyyid Mustafa, *Hakâ'iku'l-beyân*, vr.57b, 175b.

⁴⁸ Seyyid Mustafa, *Zamîme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: TY6192, vr. 303b.

⁴⁹ Bu bölümle Kânûnî'nin vefat edip II. Selim'in Sigetvar'a gitmesinden ölümüne kadar olan ve sekiz yıl süren padişahlık dönemi anlatılır. Başlıkta sehven bir yanlış yazım yapılmış olmalıdır. Her bâb başında dönemin padişahı anlatılmakla birlikte bu başlıkta Selîm ismi yerine Süleymân ismi yazılmıştır.

Nürü'ddînzâde Mustafâ Çelebi [338b], 49-Vâ'iz Muharrem (Şeyh Muharrem), 50-Nakşbendîzâde Mustafâ Çelebi [339a], 51-Birgili Mahmûd Çelebi (Birgilîzâde Mehemed Çelebi) [339b].

Görüldüğü üzere zeylde elli bir adet biyografi bulunmaktadır. Zeyl kısmındaki biyografiler de tercümedekiler gibi sade bir üslupla kaleme alınmıştır. Zeyldeki biyografilerin kuruluşu tercümedeki biyografi kuruluşu gibidir. İlk önce isim, nisbe, aile hakkında bilgi verilmiş, ardından yetiştigi yer ve kişiler zikredilmiş, sonrasında devlet görevleri veya tasavvufla olan münasebeti aktarılmış, son olarak da eserleri ve ölüm tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Örneğin zeyl kısmında bulunan Şeyh Ahmed İbn Hacer'in biyografisi şu şekildedir:

“Birisi ‘âlim ve muhakkik, yegâne-i baħr-i ‘ulüm ve şems-i fezâ’ il ve bedr-i ma‘ârif ü kemâlât Şeyh Ahmed İbn Hacer’dür. Şâfi‘î’dür. Mekke-i Mükerrreme’de Şâfi‘î müftisi idi. Merhûm-ı merķûm haķķâ ki ‘âlim ü fâzıl ve her ‘ilmde kâmil ve ekser-i ‘ulüm hâıtırında mevcûd ve taħrîr ü taķrîri gôķçek ve şâlih ü müttakî ve pâk-i’tiķâd ve şâhib-i ma‘ârif ve şâfi-meşreb ve raħîmü’l-ķalb, libâsında ve ‘imâmesinde ve sâ’ir umûrında tekellüfden mu‘arrâ vü müberrâ ve dâ’im kütüb-i şer‘iyye ve ‘akliyye ve muvâzebet-i fâ‘at u ‘ibâdetde müdîm ü muķîm kimesne idi. Merhûm ‘ilm-i fikhda ve uşûl-i tefsîrde ve luĝat u beyânda ve me‘ânîde ve sâ’ir ‘ulüm-ı edebîyyede mâhir ve kâmil kimesne idi. Mekke-i Mükerrreme’nün Harem-i Şerîf’inde meclis-i ‘ilm itdügi zamânda ‘ulemâ vü fuzelâ ve sâ’ir ‘avâm-ı nâsdan nice biñ kimesne merhûmuñ haķķa-i meclisine hâzır olup tamâm vechle müntefi‘ olurlardı. Haķķâ budur ki merhûm-ı merķûm Allâhu Te‘âlâ’nuñ yer yüzünde ‘ibâdı için nûr u raħmeti idi. Târîhüñ toķuz yüz yetmiş üçünde Receb ayında vefât eyledi.”⁵⁰

Yukarıdaki indeks hazırlanırken eserden kolayca faydalanılması için ilk olarak derkenârda yer alan ve kırmızı mürekkeple yazılan isimler alınmıştır. Her biyografide derkenar bulunmamaktadır. Daha sonra metinde yer alan nisbeler, isimler ve lakaplar parantez içerisinde indekse dâhil edilmiştir. Derkenardaki isimler büyük ihtimalle metinden sonra yazıldığından bazı hatalar görülmektedir ancak eserin kullanımının kolaylaşması açısından yukarıdaki indekste bunlara müdahale edilmemiştir. Ayrıca bir biyografi içerisinde bazı ek biyografilerin (biyografi sahibinin oğulları gibi) olması da söz konusudur ve bu biyografiler köşeli parantez ile eklenmiştir. Varak numaraları belirtilirken biyografinin başlangıç noktası esas alınmıştır.

SONUÇ

Seyyid Mustafa'nın *Şakâ'ik* tercümesi ve zeylinin bilinen tek nüshasının tanıtımı tercüme ve zeyl geleneğini bakımından birkaç açıdan önemlidir. Eser sadece bir tercüme hususiyeti taşımamaktadır. Seyyid Mustafa, Osman Gazi, I. Murâd gibi ilk dönem padişahlarında dahi biyografi ekleyerek tercümeyi genişletmiştir. Eklediği bazı biyografilerde tanık olduğu olayları, halk inanışlarını zikretmiştir.⁵¹ Bunun yanında bir kısım biyografileri de metnin aslına sadık kalmayarak çıkarmıştır. Mütercim onuncu tabakanın sonunda Taşköprîzâde'nin kendi hal tercümesini de Türkçeye çevirmiştir ancak kendi hayatını bir başka *Şakâ'ik* mütercimi olan Muhtesibzâde Mehmed Hâkî gibi kaleme almamıştır. Dervîş b. Ahmed ve Mehmed Hâkî gibi manzum parçaları kullanarak tercümeyi zenginleştirme yönüne gitmemiş metnin aslında olan ve Türkçe olmayan bazı beyitleri Türkçeye tercüme etmiştir.⁵² Tabakaların bazıları ulema, meşayih, etibbâ, hutebâ şeklinde kendi içerisinde ayrılmıştır. Biyografilerde başlık kullanılmamış ve

⁵⁰ Seyyid Mustafa, *Zamîme*, vr. 320b-321a.

⁵¹ Örneğin Meczûb Alî Abdî biyografisinde kabirin etrafında üç kez dönülüp şifa bulunmasını anlatır. Bkz. Seyyid Mustafa, *Hakâ'iku'l-beyân*, vr. 7b-8a.

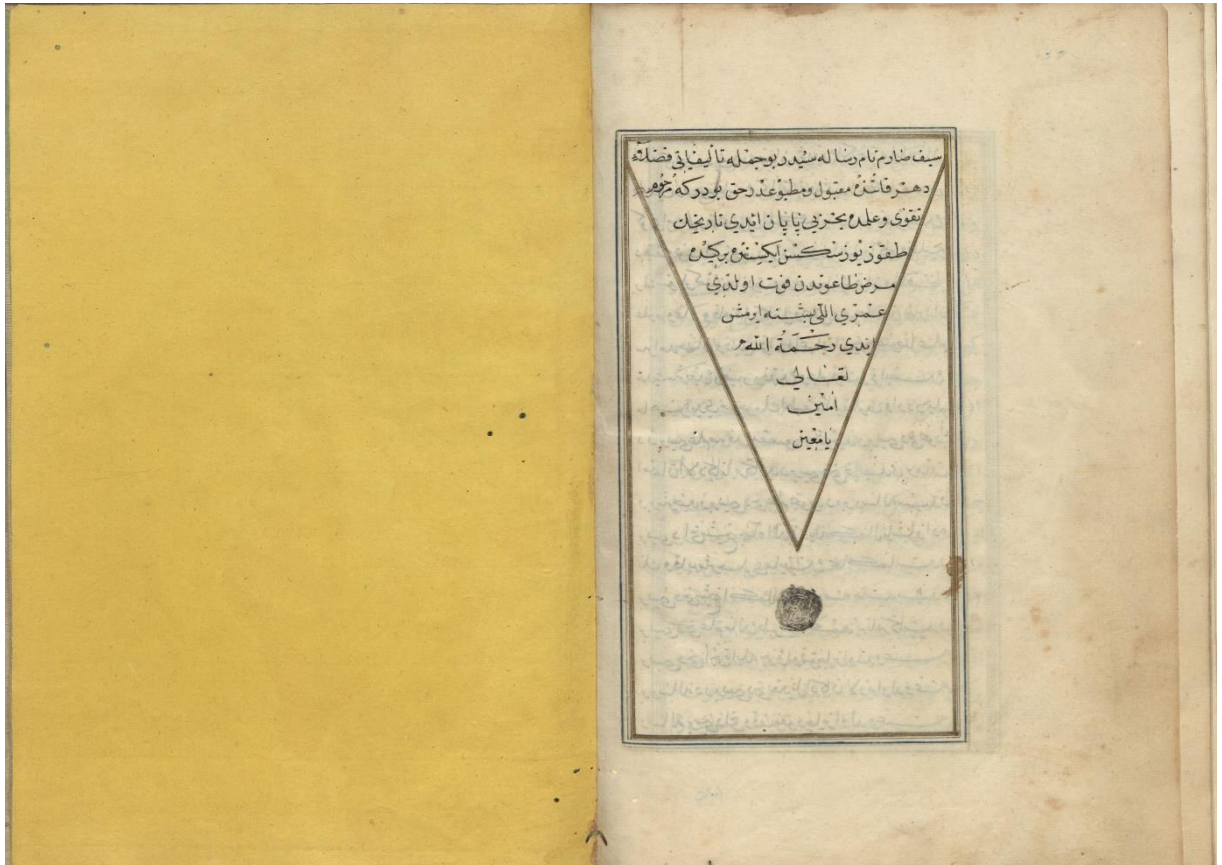
⁵² Seyyid Mustafa, *Hakâ'iku'l-beyân*, 152a.

umumiyetle biyografiye “birisi dahi” kelimeleri ile giriş yapılmıştır. Seyyid Mustafa oldukça sade bir dil kullanmış ve mümkün olduğunca eseri basit bir Türkçe ile kaleme almıştır. Bu tercümenin neşrinin yapılması ve diğer tercümelele kıyaslanması hem Osmanlı entelektüel hayatına ışık tutacak hem de dönemin müterciminin dünyasını anlamaya katkı sağlayacaktır.

EK-1 (Hakâ'iku'l-beyân fî-Tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân'ın İlk ve Son Sayfaları)

EK-2 (Zamîme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân'ın İlk ve Son Sayfaları)

KAYNAKÇA

Altaylı, Yasemin (2009), "Macarca Mektuplarıyla Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa (1566-1578)", *AÜDTCFD*, Cilt: 49, Sayı: 2.

Atâyî, Nev'izâde (2017), *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, (haz. Suat Donuk), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Dervîş b. Ahmed (ty.), *Devhatü'l-İrfâniyye fî-Ravzati'l-Ulemâi'l-Osmâniyye*, Mısır: Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, vr. 148.

Gönül, Behçet (1945), "İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakâ'ik Al-Nu'mâniya Tercüme ve Zeyilleri", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul: Cilt: 8, ss.136-168.

Hâkî, Muhtesib-zâde Mehmed, *Terceme-i Şakâ'ik*, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, No: AETRH 728, vr. 159b-160a.

Hâkî, Muhtesib-zâde Mehmed, *Mecma'ü'l-Eşrâf*, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, No: Y 506.

Hâkî, Muhtesib-zâde Mehmed, *Hadâ'iku'r-Reyhân*, Süleymaniye Kütüphanesi, No: Ahmed Paşa 230.

İbrâhîm b. Ahmed el-Amasî, *Terceme-i Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye*, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, No: AETRH 727.

Kapar, Mehmet Ali (2003), "Lahmîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. XXVII., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Levend, Ağâh Sırrı (2008), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: TTK.

Mektûbî İzzetzâde Abdu'lazîz, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: TY2456.

Mektûbî İzzetzâde Abdu'lazîz, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: TY2413.

Mütercim Âsım Efendi (ty.), "شقائق النعمان", *Kâmus'ul-Muhîd Tercümesi*, erişim tarihi 11.10.2019, <http://www.kamus.yek.gov.tr/>

Onay, Ahmet Talat (2004), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, (haz. Cemal Kurnaz), İstanbul: MEB.

Özcan, Abdülkadir (1999), "Mehmed Mecdî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. XXVIII, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Özkul, Osman (2018), "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişme Döneminde İlim ve Ulemanın Önemi Hakkında Osmanlıca Bir Makale", *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, ss. 224-236.

Seyyid Mustafa, *Hakâ'iku'l-Beyân fî-Tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY6192.

Süruri, Ahmet (2011), *Taşköprîzâde'nin El-Meâlim'i ve Kelâmî Görüşleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taşköprîzâde (2007), *Osmanlı Bilginleri*, (haz. Muharrem Tan), İstanbul: İz Yayıncılık.

Taşköprîzâde İsmâd-dîn Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi (1985), *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, (nşr. Ahmed Suphi Furat), İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Araştırma Merkezi.

Terceme-i Muhtasar-ı Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, No: Hafid Efendi 231.

Uşşâkîzâde İbrâhîm Hasîb Efendi (2017), *Zeyl-i Şakâ'ik*, (haz. Ramazan Ekinci), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Yavuz, Yusuf Şevki (2011), "Taşköprizâde Ahmed Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. XL., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.